

Wojciech Walczak
(Białystok)

Ze zbiorów rękopiśmiennych przechowywanych w The Francysk Skaryna Library and Museum w Londynie¹

Biblioteka Franciszka Skaryny w Londynie posiada imponujące zbiory zawierające ponad 30 000 książek oraz rękopisy dotyczące przede wszystkim ziem Białorusi. Zbiory są jednymi z największych w Zachodniej Europie. Wśród nich znajdują się również starodruki z XVII-XVIII w.² Biblioteka utrzymuje się wyłącznie ze środków od sponsorów oraz wiernych³.

9 kwietnia 1947 r. były duchowny klasztoru w Drui Czesław Sipowicz⁴ założył misję katolicką w Londynie. W rok później 8 maja nabył dom w dzielnicy North Finchley w Londynie, na ulicy Holden Avenue, gdzie stworzył kaplicę wraz z biblioteką przeznaczoną dla białoruskich emigrantów. Główną ideą tworzących bibliotekę było: *to serve the widest circle of individuals and scholars interested in the study of Byelorussia, and above all its cultu-*

¹ Artykuł powstał dzięki stypendium ufundowanego przez Fundację Lanckorońskich z Brzezia w Londynie.

² Najwartościowsze z nich: *Новый Завет и псалмы*, Вильна 1623; *Новый Завет со Псалтырью*, Кутеин 1652; pierwszy unicki *Leitourgikon*, Supraśl 1695; *Собрание припадков краткое, и духовным особам потребное*, Супрасль 1722; *Sarmatiae Europaeae descriptio*, wyd. A. Guagnini, Speier 1581; A. Kojałowicz, *Historiae Lituanae*, Danzig 1650, Antwerp 1669; *Inwentarz konstytucy Koronnych i W. X. Litewskiego*, Leipzig 1733.

³ W Wielkiej Brytanii w obrządku greckokatolickim obecnie jest około 500 wyznawców.

⁴ Ur. 25.09.1914 r. we wsi Dziedzinka w powiecie brasławskim, w guberni wileńskiej. W 1928 r. rozpoczął naukę w gimnazjum prowadzonym przez księży marianów w Drui. W 1933 r. wstąpił do zakonu marianów i w rok później złożył pierwsze śluby zakonne. Ukończył filozofię i teologię na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, Pontificia Università Gregoriana. Stopień doktora uzyskał w Pontificio Istituto Orientale w Rzymie. W 1947 r. został mianowany rektorem Białoruskiej Misji Katolickiej wschodniego obrządku, a w 1960 r. — biskupem tytularnym. W 3 lata później został przełożonym generalnym marianów, dlatego przez kolejne 6 lat przebywał w Rzymie. Zmarł 4.10.1981 r. Więcej patrz: A. Надсон, *Біскуп Чэслаў Сіповіч: Святар і Беларусь*, Мінск 2004; J. Garbiński, *Sipowicz Czesław (1914-1981)*, [w:] *Białoruski ruch chrześcijański XX wieku. Słownik biograficzno-bibliograficzny*, Warszawa 2003, s. 379-385.

re, religion and history⁵. Emigracji białoruskiej zależało również na stworzeniu miejsca, w którym można było mówić wolnym głosem, miejscu, gdzie można było przechowywać książki, które na Białorusi były niszczone ze względów politycznych⁶.

W 1958 r. biblioteka przyjęła nazwę *Bibliotheca Alboruthena*, zaś od 15 maja 1971 r., kiedy biblioteka została oficjalnie otwarta przez prof. Roberta Auty z University of Oxford i pobłogosławiona przez arcybiskupa i przedstawiciela Stolicy Apostolskiej w Wielkiej Brytanii Domenico Enrici, nazywa się The Francis Skaryna Library and Museum. W tym okresie biblioteka miała trzech bibliotekarzy: byli to Czesław Sipowicz, Leon Horoszko i Aleksander Nadson. Do stycznia 1971 r. biblioteka była zarządzana przez Leona Horoszkę. Po jego wyborze na stanowisko dyrektora białoruskiej sekcji Radia Watykańskiego, już od ponad trzydziestu lat biblioteką i muzeum kieruje ojciec Aleksander Nadson⁷.

Wśród wielu publikacji książkowych znajdują się również źródła rękopiśmienne, które, mało dotąd wykorzystywane, uzupełniają naszą wiedzę o historii Kościoła na Białorusi dla końca XVIII i pierwszej połowy XIX w. Materiały, których inwentarz publikuję poniżej, noszą nazwę *Dukhovnoe pravlenie* i pochodzą z terenów guberni mińskiej.

Teczka I **KSIĘGI KANCELARYJNE, DEKRETY I MANIFESTY** **ŚWIĘTEGO SYNODU PRAWOSŁAWNEGO:**

1. Księgi pińskiej duchownej administracji, tytuł: Dziennik Pism Przychodzących, *data*: 1798.
2. Księgi pińskiej duchownej administracji, tytuł: Rejestr Podręczny, *data*: 1815.

⁵ *The Francis Skaryna Belarusian Library and Museum*, London 1971, s. 6-7

⁶ I. Ivanou, *Baltic and Slavonic Libraries in Britain Their place in developing group identity and the life of émigré communities* (Балтыйскія і славянскія бібліятэкі ў Вялікабрытаніі, іх месца ў жыцці эмігранцкіх груп і развіцці супольнай ідэнтычнасці), London 2006, s. 36-37.

⁷ Właściwie Aleksander Boczka (Аляксандар Бочка) — ur. 8.08.1926 r. w Haradziei w pobliżu Nieświeża. Studiował w seminarium w Nieświeżu. Podczas II wojny światowej wyemigrował z Białorusi i wstąpił do 2. Korpusu gen. W. Andersa. Po wojnie w 1946 r. wyemigrował do Londynu, a w 1956 r. studiował w Rzymie, by w 1958 r. przyjąć święcenia. W rok później powraca do Londynu, gdzie prowadzi działalność kulturalną i duchowną. W 1971 r. zostaje dyrektorem Biblioteki, a po śmierci bp. Czesława Sipowicza obejmuje po nim stanowisko wizytatora apostolskiego dla grekokatolików białoruskich za granicą.

3. Księgi pińskiej duchownej administracji, tytuł: Rejestr, *data*: 1822.
4. Księgi pińskiej duchownej administracji, tytuł: Wykaz Dekretów, *data*: 1833.
5. Księgi pińskiego sądu ziemskiego, tytuł: Rejestr Podręczny, *data*: 1840.
6. Księgi pińskiego sądu ziemskiego, tytuł: Rejestr Podręczny, *data*: 1840.
7. Dekret i manifest o narodzinach Wielkiego księcia Aleksiego Michajłowicza, *data*: 1876.
8. Dekret o ustanowieniu dnia imienin Wielkiego księcia Aleksiego Michajłowicza, *data*: 1876.
9. Dekret o podziale ziem, *data*: 1876.
10. Dekret o księdze „Historia zjednoczenia Unitów”, *data*: 1876.
11. Dekret o pełnoletności Wielkiego księcia Mikołaja Michajłowicza, *data*: 1876.
12. Dekret i Manifest o narodzinach Wielkiego księcia Kiryła Władimirowicza, *data*: 1876.
13. Dekret o chrzcie Wielkiego księcia Kiryła Władimirowicza, *data*: 1876.

Teczka II
KSIĘGI SPOWIEDZI I REJESTRY

1. Powiat: piński, miejscowość: Kaczanowicze, cerkiew: św. Paraskiewy (Piatnicka), *data*: 1800.
2. Powiat: piński, miejscowość: Łuliniec, cerkiew: Podniesienia Krzyża Świętego, *data*: 1801.
3. Powiat: piński, miejscowość: Swaryczewicze, cerkiew: św. Grzegorza, *data*: 1804.
4. Powiat: piński, miejscowość: Dubnowicze, cerkiew: św. męczennicy Paraskiewy, *data*: 1808.
5. Powiat: piński, miejscowość: Miestkowicze, cerkiew: Trójcy Św., *data*: 1811.
6. Powiat: piński, miejscowość: Kupiatycze, cerkiew: św. Mikołaja, *data*: 1816.
7. Powiat: mozyrski, miejscowość: Wielemicze, cerkiew: św. Eliasza, *data*: 1823.
8. Powiat: mozyrski, miejscowość: Dobrosławo, cerkiew: Trójcy Św., *data*: 1823.
9. Powiat: mozyrski, miejscowość: Olpien, cerkiew: Wniebowstąpienia Bogurodzicy, *data*: 1832.

10. Powiat: piński, miejscowość: Biała, cerkiew: św. Michała, *data*: 1830.
11. Powiat: mozyrski, miejscowość: Starosielja, cerkiew: św. Mikołaja, *data*: 1830.
12. Powiat: piński, miejscowość: Nowy Dwór, cerkiew: Wniebowstąpienia Bogurodzicy, *data*: 1832.
13. Powiat: piński, miejscowość: Obrów, cerkiew: Podniesienia Krzyża Świętego, *data*: 1832.
14. Powiat: piński, miejscowość: Żołkiń, cerkiew: Św. Przemienienia, *data*: 1836.
15. Powiat: mozyrski, miejscowość: Rubiel, cerkiew: św. Michała, *data*: 1837.
16. Powiat: piński, miejscowość: Bobrowicze, cerkiew: św. Paraskiewy, *data*: 1838.
17. Powiat: piński, miejscowość: Pierworieczica, cerkiew: Opieki Bogurodzicy, *data*: 1840.
18. Mińska kuria, *data*: 1849.
19. Powiat: piński, miejscowość: Parachońsk, cerkiew: Narodzin Przenajświętszej Bogurodzicy, *data*: 1880.

Teczka III
WYKAZY PARAFII, CERKIEWNYCH SŁUŻĄCYCH,
CERKWI I DEKANATÓW

1. Księga metrykalna, powiat: piński, miejscowość: Wyżłowice, cerkiew: św. Paraskiewy, *data*: 1798.
2. Księga metrykalna, powiat: piński, miejscowość: Parachońsk, cerkiew: Narodzenia Bogurodzicy, *data*: 1800.
3. Księga metrykalna, powiat: piński, miejscowość: Stożany, cerkiew: Opieki Bogurodzicy, *data*: 1808.
4. O parafiach mińskiej kurii, *data*: 1808.
5. Powiat: piński, miejscowość: Nowy Dwór, cerkiew: Zaśnięcia Bogurodzicy, *data*: 1817.
6. Powiat piński, miejscowość: Chotynicz, cerkiew: św. Mikołaja, *data*: 1817.
7. Powiat: piński, miejscowość Kupiatycze, cerkiew: św. Mikołaja, *data*: 1820.
8. Powiat: piński, miejscowość: Bobrowicze, cerkiew: św. Paraskiewy, *data*: 1823.
- [brak pozycji 9.]
10. Księga metrykalna dekanatu, powiat: pohoski, *data*: 1828.
11. Księgi metrykalne pińskiej duchownej administracji, *data*: 1830.

12. O pochówku w Światosielskoje, cerkiew: Podniesienia Krzyża Świętego, *data*: 1830.
13. Wykaz cerkwi dekanatu pińskiego, *data*: 1832.
14. Powiat: mozyrski, miejscowość: Bieriezowa, cerkiew: Narodzenia Bogurodzicy, *data*: 1835.
15. Dokumenty pińskiej duchownej administracji, *data*: 1835.
16. Księga metrykalna dekanatu pińskiego, *data*: 1836.
17. Miejscowość: Nowy Dwór, cerkiew: Zaśnięcia Bogurodzicy, *data*: 1837.
18. Dekanaty mińskiej kurii, *data*: 1838.
19. Księga zapowiedzi dekanatu pohoskiego, *data*: 1838.
20. Powiat: piński, miejscowość: Stawki, cerkiew: św. Mikołaja, *data*: 1839.
21. Przyłączenie parafii, akta sądu ziemskiego; powiat: borysowski, *data*: 1840.
22. Teczka służbowa duchownego Kopczyńskiego parafii leszczyńskiej, *data*: 1841.
23. Teczka służbowa diakona Torgińskiego parafii leszczyńskiej, *data*: 1841.
24. Powiat: piński, miejscowość: Dubnowicze, *data*: 1841.
25. O cerkwi w Leszczach, *data*: 1842.
26. Akta pińskiego dekanatu, *data*: 1845.

Teczka IV
O CERKWIACH, MAJĄTKACH CERKIEWNYCH,
SPRAWOZDANIU PIENIĘŻNYM I ZE ŚWIEC

1. Księgi mińskiej kurii, *data*: 1799.
2. Akta oględzin zniszczonej cerkwi w miejscowości Stołpce z mińskiej kurii, *data*: 1800.
3. Spis cerkiewnych rzeczy cerkwi Wieleśnickiej z mińskiej kurii, *data*: 1800.
4. Raport o stanie cerkiewnych rzeczy cerkwi Wieleśnickiej z mińskiej kurii, *data*: 1800.
5. Akta przekazania rzeczy cerkiewnych z cerkwi Wieleśnickiej z mińskiej kurii, *data*: 1801.
6. Akta przekazania dzwonów z cerkwi Dobrosławka pw. Trójcy Św. z mińskiej kurii, *data*: 1805.
7. Spis soborów mińskiej kurii, *data*: 1809.
8. Akta spalonej cerkwi w Tiałuszy (Zaśnięcia Bogurodzicy) z mińskiej kurii, *data*: 1823.
9. Rozesłanie Biblii pińskiej duchownej administracji, *data*: 1823.

10. Stan ziemi cerkiewnej cerkwi Miestkowicze (pw. Trójcy Świętej), powiat: pohoski, *data*: 1823.
11. Otrzymanie Ewangelii cerkwi Płotnickiej z mińskiej kurii, *data*: 1827.
12. Akta pińskiej duchownej administracji, *data*: 1828.
13. O nowym antymenzjum, cerkiew: Kupiatycze (św. Mikołaja), powiat: pohoski, *data*: 1828.
14. O cerkiewnych księgach cerkwi Sieleśnickiej, *data*: 1828.
15. Przesłanie pieniędzy przez pińską duchowną administrację, *data*: 1828.
16. Zbiórka pieniędzy na cerkiew w Żabczycach, *data*: 1830.
17. O dochodach cerkwi w Parachońsku (pw. Narodzenia Pańskiego), *data*: 1834.
18. O dochodach i wydatkach łulinieckiego dekanatu, *data*: 1835.
19. Otrzymanie pieniędzy płotnickiego dekanatu, *data*: 1836.
20. O opieczętowaniu cerkwi w Smrodsku (pw. Narodzenia Pańskiego), powiat: płotnicki, *data*: 1838.
21. O sprzedaży świec w pińskim dekanacie, *data*: 1839.
22. O zniszczonej cerkwi w Stawkach, *data*: 1840.
23. O remoncie cerkwi pińskiego przywódcy szlachty, *data*: 1841.
24. Przysłanie rejestrów mińskiej kurii, *data*: 1841.
25. Sprawozdanie ze świec, cerkiew: Łahiczyn, powiat: piński, *data*: 1841.
26. Sprawozdanie ze świec, cerkiew: Olszany (św. Paraskiewy), powiat: olszański, *data*: 1841.
27. Sprawozdanie finansowe, cerkiew: Wielemicze (pw. św. Eliasza), *data*: 1842.
28. Księga cerkwi w Żabczycach (św. Paraskiewy), *data*: 1842.
29. Oddanie cerkwi Wielemicze (pw. św. Eliasza), *data*: 1845.
30. Pomiar cerkiewnych ziem pińskiego dekanatu, *data*: 1846.
31. Sprawozdanie ze świec, cerkiew: Smrodk (pw. Bogurodzicy), powiat: płotnicki, *data*: 1846.

Teczka V

CERKIEWNE I ŚWIECKIE ZAKAZY I ROZPORZĄDZENIA

1. Sprawa duchownego Sadowskiego, mińska kuria, *data*: 1806.
2. Zakaz przyjmowania dezertarów, mińska kuria, *data*: 1827.
3. Zakaz duchownego Walewskiego, mińska kuria, *data*: 1828.
4. O papieskich bullach, mińska kuria, *data*: 1830.
5. O sprawdzaniu powstańców, dekanat piński dekanatu, *data*: 1835.
6. O nielegalnych ślubach, mińska kuria, *data*: 1835.
7. O małżeństwie z katolikiem, mińska kuria, *data*: 1835.
8. O nawróceniu na prawosławie, powiat: piński, *data*: 1836.
9. Odejście od prawosławia, mińska kuria, *data*: 1839.

10. Chrzest w obrzędzie katolickim, piński sąd ziemski, *data*: 1840.
11. Zarząd dekanatu, Odejście od wiary rzymskokatolickiej, *data*: 1844.
12. Piński klasztor franciszkanów, Chrzest w obrzędzie katolickim, *data*: 1844.
13. Chrzest Żydów na prawosławie, mińska kuria, *data*: 1846.
14. Nawrócenia na prawosławie, mińska kuria, *data*: 1847.

Teczka VI

O POSŁUGACH CERKIEWNYCH, WEZWANIACH, MIANOWANIACH I PRZENIESIENIACH DUCHOWNYCH

1. O posłudze cerkiewnej, mińska kuria, *data*: 1793.
2. O zapłacie za obrzędy, mińska kuria, *data*: 1800.
3. Wezwanie duchownego, mińska kuria, *data*: 1800.
4. Wezwanie dziekana, mińska kuria, *data*: 1802.
5. O nauczaniu w szkołach, mińska kuria, *data*: 1814.
6. O postępkach godnych osądzenia, mińska kuria, *data*: 1820.
7. Śmierć duchownego Strykowskiego, mińska kuria, *data*: 1823.
8. Msza w intencji narodzenia wielkiej księżnej, pińska duchowna administracja, *data*: 1827.
9. Prośba wdowy po duchownym Zagorowskim, pińska duchowna administracja, *data*: 1828.
10. Msza w intencji zdobycia twierdzy Warny, pińska duchowna administracja, *data*: 1828.
11. Msza w intencji twierdzy, pińska duchowna administracja, *data*: 1828.
12. O zwycięstwie nad Turcją, pińska duchowna administracja, *data*: 1828.
13. O posługach cerkiewnych, pińska duchowna administracja, *data*: 1830.
14. Wysyłka do władz diecezji, pińska duchowna administracja, *data*: 1832.
15. O kazaniach Skworcowa, pińska duchowna administracja, *data*: 1833.
16. Brak skarg na duchownych, piński dekanat, *data*: 1834.
17. Przeniesienie duchownego Jepifanowicza, pińska duchowna administracja, *data*: 1836.
18. Odmowa duchownemu Bylińskiemu, pińska duchowna administracja, *data*: 1836.
19. Nauczanie w domach, mińska kuria, *data*: 1836.
20. O chorobie duchownego Mazanowicza, mińska kuria, *data*: 1838.
21. Wyświęcenie na kapłana, mińska kuria, *data*: 1840.
22. O kazaniach, mińska kuria, *data*: 1843.
23. Mianowanie duchownego, mińska kuria, *data*: 1845.
24. Wybory do pińskiej duchownej administracji, mińska kuria, *data*: 1846.

-
-
25. Odmowa przeniesienia, mińska kuria, *data*: 1846.
 26. O wyrządzeniu krzywdy duchownemu, mińska kuria, *data*: 1848.
 27. Otrzymanie mirry przez diecezję, mińska kuria, *data*: 1876.